

Шкуров Євген Владленович

yevhen.shkurov@gmail.com

к. філол. н., ст. викл.

Київський національний
торговельно-економічний університет

Єнін Максим Наїмович

yeninmaksym@gmail.com

к. соц. н., доц.

КПІ ім. Ігоря Сікорського

МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕЙТИНГІВ IDI ТА NRI

Інформатизація та перехід на електронні платформи знаходяться в основі розвитку дискурсів освіти, комерції, уряду тощо. Як зазначено в «Дослідженні ООН: Електронний уряд 2020», пандемія COVID-19 увиразнила «важливість технологій, а також важливу ефективного, інклюзивного та підконтрольного управління» [1, с. 223]. На порядку денному в дебатах соціологічних та управлінських наук – проблема цифрової інклюзії, основною метою якої є створення та забезпечення в цифровому середовищі рівних можливостей для всіх осіб. З одного боку, перехід у цифровий вимір створює можливості щодо використання переваг цифрових технологій: швидкого доступу до необхідної інформації та соціальних послуг, а з іншого – посилює ризики цифрової нерівності.

Важливу роль впровадження інструментів електронної демократії відіграє в розвитку сучасних міст. Городяни отримують можливість інтерактивного доступу до процесів прийняття рішень. Завдяки спеціалізованим чатам, соціальним мережам, мешканці сучасних міст можуть з легкістю приймати участь у діалозі з владними структурами. Інструменти електронної демократії стають засобами забезпечення як місцевої, так і державної політики. Серед таких технологій електронні петиції до місцевої влади, які врегульовані Законом України «Про звернення громадян». Платформою для подібних петицій є, зокрема, українсько-швейцарський проект «Єдина система місцевих петицій» або сервіс «Електронна петиція» Київської міської ради, на якому станом на грудень 2021 року було опубліковано більше 6 тисяч петицій.

У рамках дослідження KMIC, що проводилось у березні 2021 р. на замовлення Програми розвитку ООН в Україні на тему: «Електронні послуги: досвід, довіра, доступність», встановлено, що 53 % українців отримали державні цифрові послуги впродовж минулого року. Решта 47 % респондентів або не мають необхідних цифрових навичок, або не мають доступу до інтернету [1].

Серед провідних рейтингів, які дозволяють аналізувати рівень розвитку інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в державі, звернемо увагу на Індекс розвитку інформаційно-комунікативних технологій (ICT Development Index, IDI), Індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index, NRI). Предметом нашої розвідки є інформаційно-комунікативний потенціал впровадження та функціонування електронної демократії в Україні.

До засад демократичного врядування відносять принципи участі народу, прозорості та права вільного доступу до правдивої інформації, підзвітності уряду, відповідальності за результати тощо [3, с. 38]. Демократичне врядування вимагає активної участі суспільства в процесах управління державою. Трансформаційні процеси, що пов'язані з інформатизацією сучасного світу, позначаються на особливостях державотворення та управління державою. Серед основних засад демократичних перетворень – дотримання принципів свободи думки та слова. Згідно Конституції України, кожній людині гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. В умовах інформаційного світу це передбачає і захист від маніпуляцій на рівні інформаційних технологій. Активна участь населення у житті держави можлива за умови відсутності цензури, впливу на засоби медіа, соціальні мережі та технології електронного уряду. Інформаційне суспільство позначено швидким розвитком комунікаційних технологій, через що цифрове поле спілкування стає сферою як повсякденного спілкування, так і громадської активності.

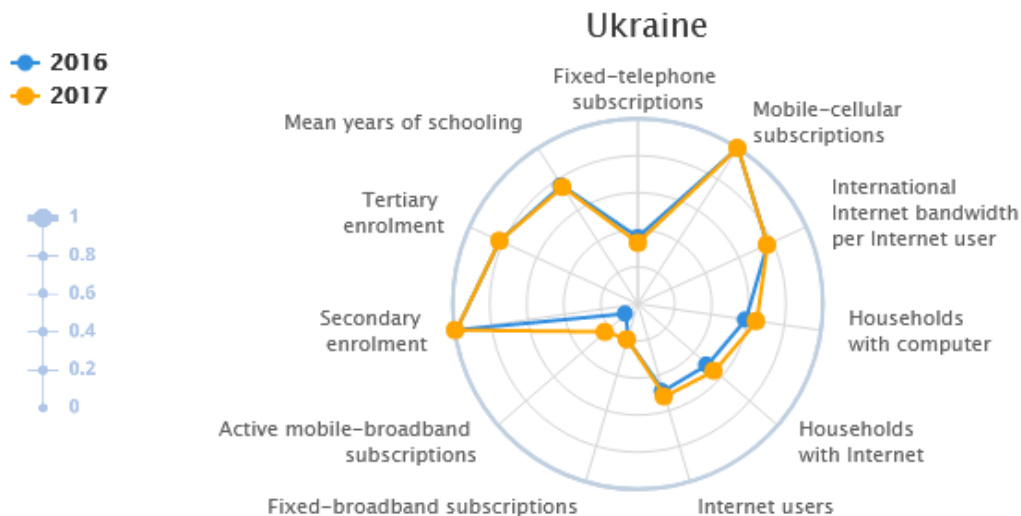
Згідно Індексу готовності електронного уряду ООН, Україна в 2020 році займає 69 місце серед 193 країн світу [2]. Комунікаційні можливості демократичного суспільства визначають його потенціал до еволюції та розвитку, оскільки за допомогою процесів комунікації структурується суспільна взаємодія. Свобода думок, дій та вираження особистості підтримується за рахунок впровадження систем електронного уряду. Інформаційне суспільство зараджує в становленні демократичних свобод та цінностей, оскільки надає населенню більший доступ до інформації.

Звернемося до розгляду даних з приводу інформатизації, наведених у пропозиціях до Індексу розвитку інформаційно-комунікативних технологій (IDI), та спробуємо спроектувати їх на процеси розвитку електронного уряду в Україні. Згідно цього рейтингу в 2017 році Україна знаходилася на 79 позиції, втративши одну позицію з 2016 року [4]. Показник України складав 5.62 пункти, що дещо вище середнього значення цього показника, який складав 5,11 пункти. Індекс розвитку інформаційно-комунікативних технологій включає в себе рівень доступу до ІКТ, їх використання, а також навиків у ІКТ.

Субіндекс практичних навичок, який відображає людський потенціал у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, в Україні один із найвищих у світі. Україна посідає 15 місце зі 175 країн, що вказує на високий потенційний рівень практичних навичок [4]. Вказаний показник враховує рівень грамотності населення, коефіцієнт охоплення населення середньою освітою та вищою освітою. Рівень грамотності (Mean years of schooling) становить 11:30 роки, коефіцієнт охоплення населення середньою освітою (Secondary gross enrolment ratio) складає 99.24, а коефіцієнт охоплення вищою освітою (Tertiary gross enrolment ratio) – 82,31. Україна має високий потенціал введення ІКТ за цим субіндексом, оскільки населення демонструє потенційну готовність населення до розуміння цих технологій.

Перейдемо до субіндексу доступу до ІКТ. Станом на 2017 рік він становив 6.60, завдяки чому за доступом до ІКТ Україна посідала 71 місце в світі [4]. Цей субіндекс враховує, зокрема, кількість абонентів фіксованого зв'язку на 100 мешканців, що склав 19,76. Показник кількості абонентів мобільного стільникового зв'язку становив 132,64. Процент домогосподарств з комп'ютером складав 65,1 %, домогосподарств з доступом до інтернету – 54,79 %.

Розглянемо субіндекс використання ІКТ [4]. В Україні процент населення, що користується інтернетом за даними 2017 року, становив 52,48. Число абонентів фіксованого (дротового) широкополосного зв'язку на 100 жителів склало 11,99, а число активних абонентів рухомого широкополосного зв'язку на 100 мешканців становило 22,57.

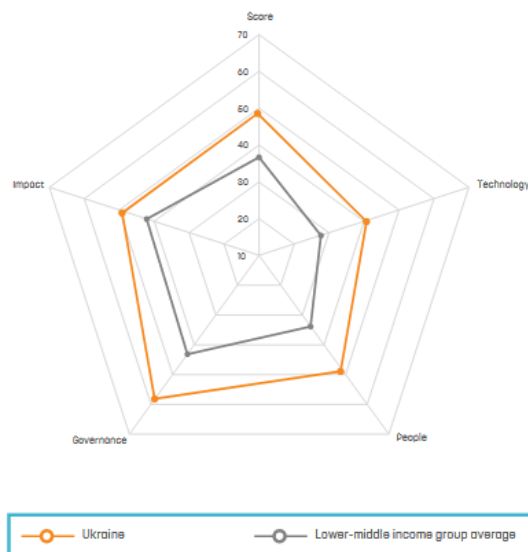
Рис. 1. Індекс розвитку інформаційно-комунікативних технологій (IDI) в Україні за 2016 та 2017 роки [11]

Індекс мережевої готовності розроблений Всесвітнім економічним форумом та Міжнародною школою бізнесу «INSEAD». Він включає в себе аналіз впровадження ІКТ за субіндексами, які оцінюють середовище для розвитку інформаційних технологій, готовність суспільства до їх застосування, фактичне застосування та вплив інформаційних технологій на суспільство. У 2020 році Україна посіла 64 місце зі 134 країн. Серед основних показників цього рейтингу: «Технології», «Люди», «Управління», «Вплив», «Довіра». У аналітиці до Індексу мережевої готовності за 2020 рік зазначається, що Україна демонструє, зокрема, доволі високий рівень довіри до інформаційних технологій, утім, показник їх впливу доволі малий – 79 позиція в рейтингу, із чим пов'язаний недостатній рівень якості життя [5, с. 43].

Згідно показників субрейтингів IDI, у 2020 році Україна продемонструвала непоганий рівень захищеності інтернет-сервісів та посіла 43 місце. Рейтинг за користуванням інтернет-магазинами опинився на 49 позиції. За рівнем кібербезпеки Україна посіла 55 місце. За врегулюванням нормативно-правової сфери ІКТ, Україна посідає 75 місце. За адаптивністю законів до нових технологій – 43 місце. Загалом, можна говорити про середній рівень інтернет-комунікації у сфері платежів та торгових операцій, що може бути пов'язаний із недостатньою захищеністю цієї сфери. Разом із тим, Україна продемонструвала провідну позицію в сфері законів, які стосуються електронної торгівлі, де отримала 1 місце в рейтингу.

Субрейтинги IDI, що характеризують поточний рівень українського врядування на середньому рівні. За публікацією та використанням відкритих даних Україна посідає 45 позицію. За державною підтримкою інвестицій у нові технології – 42 місце.

А от державні онлайн-сервіси України отримали лише 71 пункт в світовому рейтингу мережевої готовності.

Рис. 2. Показники України за Індексом мережевої готовності в порівнянні зі середніми показниками, 2020 рік [5, с. 188]

Отже, Україна демонструє потенціал для впровадження та поширення технологій електронного уряду. Разом із тим, наразі показники впровадження ІКТ доволі посередні, якщо брати до уваги рейтинги Індекс розвитку інформаційно-комунікативних технологій та Індекс мережевої готовності. Ситуація потребує розробки технологій кібербезпеки, поліпшення стану з врегулюванням нормативно-правової сфери ІКТ, збільшення доступу окремих домогосподарств до Інтернету тощо.

Список використаних джерел:

1. Електронні послуги: досвід, довіра, доступність. Звіт за результатами соціологічного опитування дорослого населення та фокус-групових дискусій. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/electronic-services--experiences--trust--accessibility.html (дата звернення: 28.11.2021).

2. Исследование ООН: Электронное правительство 2020. Цифровое правительство в десятилетии действий по достижению устойчивого развития. С дополнением по реагированию на COVID-19. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20-%20Russian.pdf> (дата звернення: 29.11.2021).

3. Князев В. Традиції демократичного врядування в історії українського державотворення : монографія / авт. кол. : В. М. Князев, Ю. В. Бакаєв, Т. Е. Василевська ; за заг. ред. В. М. Князева. - К. : НАДУ, 2010. - 220 с. URL:

4. ICT Development Index 2017. URL: <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html> (дата звернення: 28.11.2021).

5. Networked Readiness Index 2020. URL: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2021/03/NRI2020.pdf> (дата звернення: 28.11.2021).